پایداری، توسعه و محیط زیست، دوره اول، شماره ۱، تابستان ۹۳

نقش زنان تسهیلگر روستایی درآموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست

سحر اقدسی[۱]

فرزام بابایی*[۲]

farzam.babaie@gmail.com

علی محمدی [۲]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش زنان تسهیلگر روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست در روستاهای استان قزوین انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق ۲۲۷ نفر از زنان تسهیلگر روستایی می باشد که با استفاده از جدول مورگان و کرجسی ۱۳۵ نفر به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسش نامه گردآوری شد و روایی پرسش نامه با استفاده از نظرات متخصصان، تأیید و پایایی آن با اندازه گیری آلفای کرونباخ برای بخشهای مختلف بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۸ به دست آمد. نتایج حاصل از تحقیق بیانگر آن است که که بین متغیرهای سابقه همکاری، میزان استفاده تسهیلگران روستایی از وسایل ارتباط جمعی درباره محیط زیست، میزان توانایی برقراری ارتباط تسهیلگران با جامعه و زنان روستایی، میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی، میزان شرکت در دوره های زیست محیطی، میزان رضایت تسهیلگران از محتوای دوره‌های آموزشی- ترویجی، روشهای مورد استفاده در دوره های آموزشی- ترویجی، نگرش تسهیلگرانه و نگرش تسهیلگران روستایی نسبت به حفظ محیط زیست با مهارت تسهیلگران در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. اگرچه بین سن با مهارت تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد، اما نتایج رگرسیونی نشان داد که میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی تسهیلگران، میزان رضایت آنان از روشها و محتوای در دوره های آموزشی- ترویجی، نگرش تسهیلگرانه و سن تسهیلگران، توانایی تبیین ۳۶ درصد از تغییرات نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست را دارا می باشد.

کلمات کلیدی: زنان تسهیلگر روستایی، توسعه پایدار، حفاظت محیط زیست.

۱- کارشناس ارشد آموزش محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

۲- استادیار، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحدعلوم و تحقیقات تهران*(مسئول مکاتبات).

مقدمه

در دنیای کنونی که محیط زیست به صورت بسیار گسترده در حال تخریب است، فرهنگ سازی در جهت صیانت از محیط زیست مبتنی بر توسعه پایدار ضروری است. مشارکت فعال زنان در جهت نهادینه کردن فرهنگ زیست محیطی و ضرورت ایجاد بسترهای لازم جهت نیل به توسعه پایدار امری است که جهانیان آن را پذیرفته و بر آن تأکید دارند. در واقع زنان، فرهنگ سازان توسعه پایدار به شمار می‌آیند. حضور کارآمد و فعال زنان و نیز توانمندسازی آنها در چارچوب بهبود سطح زندگی، مشارکت در تصمیم‌گیریهای کلان توسعه و دستیابی آنها به جایگاه برابر در پرتو رشد اقتصادی و اجتماعی و نیز آموزش مسائل زیست محیطی باعث می شود که فرآیند آموزش و در نتیجه حفاظت از محیط زیست تا درونی‌ترین لایه‌های اجتماع نفوذ کرده و بدون متحمل شدن هزینه‌های مازاد به طور غیرمستقیم بسیاری از افراد جامعه آموزش دیده و با توجه مسئولیت چند سویه زنان و نیز نقش آنها در تربیت نسلهای آینده، فرهنگ زیست محیطی نهادینه شود. از آن جا که رویکردهای مشارکتی به توسعه از اوایل دهه ۹۰ میلادی مورد توجه قرار گرفته است و اهمیت مشارکت، هم به عنوان یک وسیله و هم به عنوان یکی از اهداف توسعه پایدار تأکید شده است(۱)، در چنین توسعه ای، زنان به عنوان نیمی از افراد جامعه به مشارکت فرا خوانده می شوند زیرا دستیابی به توسعه پایدار بدون مشارکت فعال زنان در تمامی عرصه ها اعم از خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی امکان پذیر نیست. به همین منظور، وزارت جهاد کشاورزی به عنوان یکی از برنامه ریزان اصلی توسعه روستایی که وظیفه ارتقای وضعیت اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی زنان روستایی و عشایری را به عهده دارد، اقدام به اجرای طرح ترویجی تسهیلگران زنان روستایی نموده و در قالب این طرح به تربیت زنان تسهیلگر روستا مبادرت ورزیده است. زنان تسهیلگر روستایی علاوه بر این که خود تحت آموزشهای مختلف قرار می‌گیرند زنان روستایی را نیز در متن برنامه‌های آموزشی قرار داده و زمینه ساز ایجاد فرآیندهای توسعه ای در سطح روستا می شوند. این تسهیلگران عموما پیامها را به زنان روستایی می رسانند و نقش زیادی در رهبری افکار در زمینه حفظ محیط زیست دارند. مدنی در سال ۱۳۹۰ در تحقیقی با عنوان "بررسی نقش مؤثر زنان روستایی در مدیریت منابع آب " با استفاده از ارزیابی مشارکتی روستایی نشان داد که زنان روستایی در بهینه سازی مدیریت و مصرف آب در منازل، پیشگیری از آلودگیهایی با منشأ آبی بر سلامت خانواده، تأمین وحفظ بهداشت آب شرب خانواده، فاضلاب وصرفه جویی در مصرف آب و حفاظت از منابع آبی روستا نقش زیادی دارند(۲). عسگریان دهکردی و خسروی پور در سال ۱۳۸۹ در تحقیقی با عنوان "تحلیل نقش تسهیلگران در افزایش مشارکت زنان روستایی به منظور پیشرفت در توسعه پایدار کشاورزی" نشان داد که زنان تسهیلگر روستایی توانسته اند آگاهی و مشارکت زنان روستایی در توسعه پایدار کشاورزی را ارتقا دهند(۳). Sharma & kaushik در سال ۲۰۱۱ در تحقیقی با عنوان "نقش زنان در حفاظت از محیط زیست" با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای نشان دادند که زنان در هند براساس تجربه های متفاوتشان دیدگاههای متفاوتی نیز درباره حفاظت از محیط زیست دارند. زنان فقیر می‌دانند که خاک، آب و سبزیجات برای زندگی روزمره لازم و ضروری هستند، بنابراین حفاظت از محیط زیست را درک می کنند. نتایج تحقیق مهمترین نقش زنان در حفاظت از محیط زیست را ایجاد و توسعه باغهای خانگی(درختکاری حیاط و اطراف خانه)، استفاده از سطل زباله برای انباشت زباله‌های خانگی، استفاده از منابع غیرمتعارف انرژی(استفاده از فضولات ماکیان و دام)، پذیرش این تفکر که اندازه خانواده باید کوچک باشد، استفاده حداقل از لامپها و ایجاد و توسعه محیط زندگی خوبی برای بچه ها بیان می‌کند(۴). ریحانیان در سال ۱۳۸۴ در تحقیق خود با عنوان "مدیریت نقش زنان در توسعه پایدار" نشان داد که تناقضی بین ضرورت گسترش آموزش از یک سو و نهادها و باورهای موجود بر سر راه مشارکت زنان از سوی دیگر وجود دارد که علت اساسی آن ریشه در خانواده ها و فرهنگ دارد. در واقع وقتی انسان به واسطه آموزش تبدیل به سرمایه شد دیگر یک

کالای عمومی است و نمی توان آن را حبس کرد، چنانچه باید برای این مشکل چاره‌ای اندیشید. دخالت دولت در این زمینه برای ایجاد تعدیل و فراهم آوردن زمینه‌های مشارکت و جذب زنان به بازار کار ضروری است، در غیر این صورت سرمایه گذاری گسترده برای آموزش زنان تلف شده و این اتلاف تأثیر سویی بر اقتصاد و توسعه اجتماعی کشور نیز خواهد داشت. به جهت توانا‌سازی اقتصادی ضرورت دارد که زنان بر زندگی خود در درون و بیرون خانه تسلط داشته و قدرت تأثیر گذاری جهت تغییر اجتماع به سمتی پایدار و عادلانه در سطح ملی و بین المللی را داشته باشد(۵). فال سلیمان در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی با عنوان "بررسی جایگاه زنان در جریان پروژه بین المللی ترسیب کربن با تأکید بر توسعه پایدار " نشان داد که زنان با تشکلهای سازمان یافته در قالب گروههای توسعه روستایی، در امر احیای مراتع در فعالیتهایی همچون بذرچینی گیاهی منطقه، احداث نهالستان و کاشت و آبیاری گونه ها، در عرصه مراتع مشارکت مستقیم داشته‌اند. همچنین به طور غیر مستقیم با پذیرش نوآوری جدید سوخت، میزان استفاده از مراتع به ۶۴ درصد کاهش یافته است. از طریق جمع آوری پس اندازهای کوچک خود در صندوقهای خرد اعتباری اقدام به فعالیتهای تولیدی - اقتصادی متنوعی جهت کاهش وابستگی به شغل دامداری و استفاده از مراتع نموده‌اند که نقش اصلی را در تعادل دام و مرتع داشته است(۶).

لذا این پژوهش با هدف بررسی نقش زنان تسهیلگر روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست(روستاهای استان قزوین)صورت گرفته است. به این منظور اهدافی از قبیل موارد زیر مد نظر قرار گرفت: بررسی ویژگیهای فردی، حرفه‌ای، اجتماعی، محیطی تسهیلگران زن روستایی همچنین بررسی ویژگیهای دوره‌های آموزشی- ترویجی.

روش پژوهش:

محدوده موضوعی و محتوایی تحقیق نقش زنان تسهیلگر روستایی درآموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست می‌باشد. محدوده جغرافیایی روستاهای استان قزوین می‌باشد که شامل آبیک، تاکستان، قزوین، بویین زهرا و آوج است. محدوده زمانی این تحقیق از اواخر سال تحصیلی ۱۳۹۱ تا اواسط سال تحصیلی۱۳۹۲می‌باشد. روش شناسی این پژوهش از نوع توصیفی- همبستگی است. عمل جمع‌آوری اطلاعات و آمار مورد نیاز در این پژوهش در دو بخش انجام گرفته است. بخش اول شامل جمع‌آوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری موضوع و سوابق تحقیقات انجام شده بود که با استفاده از روش مطالعات اسناد و مدارک، مطالعات کتابخانه‌ای و کاوش از طریق پایگاههای اطلاع‌رسانی اینترنتی و همچنین روشهای مصاحبه صورت گرفته است. بخش دوم شامل جمع‌آوری اطلاعات و آمار مورد نیاز از زنان تسهیلگر روستایی منطقه مورد پژوهش بوده است که با کاربرد پرسش نامه در قالب انجام مطالعات میدانی صورت گرفته است و ضریب کرونباخ آلفای پرسش نامه ۰/۸۷ محاسبه گردید که بیانگر پایایی بالای ابزار مورد نظر است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۲۲۷ نفر از زنان تسهیلگر روستایی استان قزوین می‌باشد که از این تعداد براساس جدول مورگان(۱۹۷۰)، ۱۳۵ نفر به کمک نمونه‌گیری تصادفی طبقه ای انتخاب گردید. در این راستا داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS 18 تجزیه و تحلیل شدند. شایان ذکر است دوره‌های آموزشی برگزار شده در جامعه آماری مورد نظر شامل دوره‌های تعادل دام و مرتع، بهداشت محیط روستا، تولید ورمی کمپوست، تولید محصول سالم، حفاظت آب و خاک، صرفه جویی در منابع آبی، صرفه جویی در سوخت، حفاظت از منابع طبیعی، تشکیل گروههای خودجوش و ... می باشد.

یافته‌های توصیفی

ویژگیهای فردی تسهیلگران روستایی

۱- سن

میانگین سن پاسخگویان۳۴/۲۲ سال(۳۴ سال) با انحراف معیار ۶/۰۰ می‌باشد. اکثر پاسخگویان (۵۱/۱ درصد) در گروه سنی ۳۳-۲۳ سال قرار دارند و۹/۲ درصد در گروه سنی ۵۴-۴۴ سال قرار دارند. جوان ترین فرد ۲۳ سال و مسن ترین فرد ۵۰ سال دارد.

۲- میزان تحصیلات

بیشترین فراوانی(۲۸/۱درصد) مربوط به پاسخگویانی است که دارای تحصیلات ابتدایی می‌باشند و کمترین فراوانی (۳/۱درصد) مربوط به کسانی است که بی سواد هستند.

۳- وضعیت تأهل

اکثر پاسخگویان (۶۲/۷ درصد) متأهل می‌باشند و ۳۷/۳درصد از پاسخگویان مجرد هستند.

۴- سابقه همکاری به عنوان تسهیلگر روستایی

میانگین سابقه همکاری پاسخگویان به عنوان تسهیلگر روستایی ۵/۷۴ (۶ سال) با انحراف معیار ۲/۷۹ می باشد. سابقه تسهیلگری اکثریت پاسخگویان(۵۰درصد) بین ۶-۴ سال می باشد و سابقه تسهیلگری اقلیت پاسخگویان (۱۰/۳درصد) ۱۰ سال به بالا می باشد.

۵- سابقه عضویت در صندوق اعتبارات خرد، تعاونیها و تشکلهای روستایی

میانگین سابقه عضویت پاسخگویان در صندوق اعتبارات خرد، تعاونیها و تشکلهای روستایی ۲/۵۲ (۳ سال) با انحراف معیار ۲/۳۷ می باشد. اکثریت پاسخگویان (۳۶/۸درصد) هیچ سابقه عضویتی در صندوق اعتبارات خرد، تعاونیها و تشکلهای روستایی نداشتند و سابقه عضویت اقلیت پاسخگویان (۶/۱درصد) در صندوق اعتبارات خرد، تعاونیها و تشکلهای روستایی بین ۹-۷ سال می باشد.

۶- تعداد افراد خانوار

میانگین تعداد افراد خانوار پاسخگویان ۵/۱۳ (۵ نفر) با انحراف معیار ۱/۴۳ می‌باشد. تعداد افراد خانوار اکثریت پاسخگویان (۲۹درصد) ۵ نفر و تعداد افراد خانوار اقلیت آنها (۶/۹درصد) ۸ نفر می باشد.

ویژگیهای اجتماعی تسهیلگران روستایی

میزان استفاده تسهیلگران روستایی از وسایل ارتباط جمعی درباره محیط زیست: «میزان استفاده از برنامه های تلویزیونی درباره محیط زیست» با ضریب تغییرات ۲۳/۶۸ درصد، اولویت اول و «میزان استفاده از برنامه های رادیویی درباره محیط زیست» با ضریب تغییرات ۴۴/۲۸ درصد اولویت آخر می باشد.

میزان توانایی برقراری ارتباط تسهیلگران روستایی با جامعه و زنان روستایی: «میزان توانایی تشکیل جلسه و گفتگو با زنان روستایی» با ضریب تغییرات ۲۰/۱۹ درصد اولویت اول و «میزان ارتباط با شوراهای اسلامی روستا و جامعه محلی» با ضریب تغییرات ۳۹/۰۷درصد اولویت آخر می باشد.

ویژگیهای آموزشی- ترویجی تسهیلگران روستایی

میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی: میانگین میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی ۱۱/۹۸ (۱۲ بار) با انحراف معیار ۸/۶۹ می باشد. میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی توسط اکثریت پاسخگویان (۴۷/۴درصد) بین ۱۲-۲ بار و میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی توسط اقلیت آنها (۱/۵درصد) بیشتر از ۳۵ بار می باشد.

میزان شرکت در دوره‌های زیست محیطی: میانگین میزان شرکت در دوره‌های زیست محیطی ۵/۸۱ (۶ بار) با انحراف معیار ۸/۶۹ می باشد. میزان شرکت در دوره‌های زیست محیطی توسط اکثریت پاسخگویان (۵۰/۹درصد) بین ۱۰-۶ بار و میزان شرکت در دوره های زیست محیطی توسط اقلیت آنها (۱/۸درصد) بین ۱۵-۱۱ بار می باشد.

میزان رضایت تسهیلگران روستایی از محتوای دوره های آموزشی- ترویجی: میزان رضایت اکثریت پاسخگویان (۵۹/۳درصد) از مطالب ارایه شده در دوره‌های برگزار شده در حد زیاد و میزان رضایت اکثریت آنها (۴۲/۲درصد) از تأثیر دوره‌ها در افزایش آگاهی و اطلاعات نیز در حد زیاد می باشد.

میزان رضایت تسهیلگران روستایی از روشهای مورد استفاده در دوره‌های آموزشی- ترویجی: «میزان رضایت از کلاسهای آموزشی» با ضریب تغییرات ۲۵/۲۹درصد اولویت اول و «میزان رضایت از بحثهای گروهی» با ضریب تغییرات ۲۹/۹۷درصد اولویت آخر می باشد.

ویژگیهای حرفه‌ای تسهیلگران روستایی

نگرش تسهیلگرانه:« تسهیلگر هر چقدر هم آگاه و مطلع باشد، باز هم به راهنمایی دیگران نیاز دارد» با ضریب تغییرات ۸/۳۵ درصد اولویت اول و گویه« در حین کار گروهی بهتر است بی‌طرف باشیم» با ضریب تغییرات ۴۱/۵۲ درصد اولویت آخر می باشد.

میزان تماس و آشنایی تسهیلگران روستایی با دولت و جامعه محلی: میزان تماس با کارگزاران دولتی توسط اکثریت پاسخگویان (۵۳/۳ درصد) در حد زیاد و میزان آشنایی اکثریت پاسخگویان (۵۹/۳ درصد) با سایر زنان روستا در حد زیاد می‌باشد.

مهارت تسهیلگرانه: «توانایی گوش دادن به بحثهای گروهی» با ضریب تغییرات ۱۴/۸۱درصد اولویت اول و « مهارت نوشتاری و توانایی تهیه گزارشهای رسمی و نامه‌نگاری اداری و ارایه به ارگانهای دولتی» با ضریب تغییرات ۳۲/۵۸ درصد اولویت آخر می باشد.

ویژگیهای زیست محیطی

نگرش تسهیلگران روستایی نسبت به حفظ محیط زیست: به منظور سنجش نگرش تسهیلگران روستایی نسبت به حفظ محیط زیست از ۹ گویه با طیف لیکرت ۵ قسمتی استفاده شد، تا پاسخگویان پاسخهای خود را از مخالفم تا موافقم مشخص نمایند. به این ترتیب که به صورت مخالفم (۱)، تا حدی مخالفم (۲)، بی نظرم (۳)، تا حدی موافقم (۴) و موافقم (۵) رتبه بندی شدند. نتایج بیانگر آن است که اکثریت پاسخگویان (۷۲/۶درصد) در مورد گویه «حفاظت از محیط زیست به همان اندازه که وظیفه دولتها است نیازمند مشارکتهای مردمی نیز می‌باشد» گزینه موافق را انتخاب نموده اند، این در حالی است که اکثریت آنها (۶۲/۲درصد) در مورد گویه« زنان روستایی همواره در حفظ محیط زیست می‌کوشند» تا حدی موافق را برگزیده اند. در مورد گویه های « آموزشهای زیست محیطی می‌توانند در تقویت فرهنگ زیست محیطی زنان روستایی نقش داشته باشند» ،« داشتن محیط زیست سالم برای نسل کنونی و آینده لازم و حیاتی است» و « به خطر انداختن محیط زیست و تخریب منابع طبیعی نوعی بیماری است که درمان آن را باید پیدا کرد» به ترتیب(۴۲/۲درصد)، (۶۶/۷درصد) و (۴۹/۶درصد) پاسخگویان موافق می باشند. اکثریت پاسخگویان (۴۵/۲درصد) در مورد گویه « مردم محلی نسبت به دولت نقش مهمتری در حفاظت از محیط زیست منطقه خویش دارند» و همچنین اکثریت آنها (۴۸/۱درصد) در مورد گویه« بسیاری از زنان روستایی خواهان افزایش دانش و آگاهیهای زیست محیطی خویش هستند» تا حدی موافق می باشند. اکثریت پاسخگویان (۴۴/۴درصد) گزینه موافق را در مورد گویه « برنامه‌های آموزشی- ترویجی به مردم کمک می‌کنند تا هنگام استفاده از منابع محیط زیست، تصمیمهای درستی بگیرند» انتخاب نموده‌اند، این در حالی است که در مورد گویه «مردم محلی فقیر نمی توانند از محیط زیست حفاظت نمایند» اکثریت آنها (۴۰/۷درصد) مخالف می باشند. جهت رتبه بندی گویه ها، ابتدا میانگین و انحراف معیار را محاسبه نموده، سپس با تقسیم انحراف معیار بر میانگین، ضریب تغییرات به دست می آید که از طریق آن می توان گویه ها را رتبه بندی نمود، به این صورت که هر چه ضریب تغییرات کمتر باشد، گویه مذکور از رتبه بالاتری برخوردار است. به این ترتیب که گویه«داشتن محیط زیست سالم برای نسل کنونی و آینده لازم و حیاتی است» با ضریب تغییرات ۱۰/۰۸درصد، اولویت اول و گویه «مردم محلی فقیر نمی‌توانند از محیط زیست حفاظت نمایند» با ضریب تغییرات ۵۳/۶۰ درصد اولویت آخر می باشد(جدول۱).

جدول ۱- اولویت بندی نگرش تسهیلگران روستایی نسبت به حفظ محیط زیست (n=۱۳۵)

اولویت بندی نگرش تسهیلگران روستایی نسبت به حفظ محیط زیست	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
داشتن محیط زیست سالم برای نسل کنونی و آینده لازم و حیاتی است.	۴/۶۶	۰/۴۷	٪۱۰/۰۸	۱
حفاظت از محیط زیست به همان اندازه که وظیفه دولتها است نیازمند مشارکتهای مردمی نیز می‌باشد.	۴/۷۱	۰/۴۸	٪۱۰/۱۹	۲
آموزشهای زیست محیطی می‌توانند در تقویت فرهنگ زیست محیطی زنان روستایی نقش داشته باشند.	۴/۲۴	۰/۷۵	٪۱۷/۶۸	۳
برنامه‌های آموزشی ترویجی به مردم کمک می کنند تا هنگام استفاده از منابع محیط زیست، تصمیمهای درستی بگیرند.	۴/۲۶	۰/۷۶	٪۱۷/۸۴	۴
زنان روستایی همواره در حفظ محیط زیست می‌کوشند.	۴/۰۲	۰/۷۳	٪۱۸/۱۵	۵
مردم محلی نسبت به دولت نقش مهمتری در حفاظت از محیط زیست منطقه خویش دارند.	۴/۱۷	۰/۷۶	٪۱۸/۲۲	۶
به خطر انداختن محیط زیست و تخریب منابع طبیعی نوعی بیماری است که درمان آن را باید پیدا کرد.	۴/۲۵	۰/۸۴	٪۱۹/۷۶	۷
بسیاری از زنان روستایی خواهان افزایش دانش و آگاهیهای زیست محیطی خویش هستند.	۳/۷۴	۰/۹۵	٪۲۵/۴۰	۸
مردم محلی فقیر نمی توانند از محیط زیست حفاظت نمایند.	۱/۹۴	۱/۰۴	٪۵۳/۶۰	۹

نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست: « نقش تسهیلگران روستایی در نحوه درست مصرف کردن کود و سموم کشاورزی» با ضریب تغییرات ۱۷/۲۹درصد اولویت اول و « نقش تسهیلگران روستایی در تفکیک زباله‌های خشک (کاغذ، پلاستیک و شیشه و..) و تر (پوست میوه و...) به منظور مدیریت بهینه پسماندهای خانگی» با ضریب تغییرات ۲۹/۴۷درصد اولویت آخر می‌باشد.

بحث ونتیجه گیری

این مطالعه با هدف بررسی نقش زنان تسهیلگر در توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست صورت پذیرفت. یافته های مطالعه نشان داد که بین سابقه همکاری تسهیلگر با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد که شریف زاده و شریفی در پژوهش خود تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر بر نگرش تسهیلگرانه کارگزاران ترویج کشاورزی نتیجه مذکور را تأیید می نمایند(۷). در حالی که بین سن با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه منفی و معنی داری در سطح ۹۹ درصد وجود داردکه لهسایی زاده و محمدی نیا نتیجه فوق را تأیید می‌نمایندو عزیز و راد خلاف این نتیجه را در پژوهشهای خود به دست آوردند(۸،۹و۱۰). همچنین بین میزان استفاده تسهیلگران روستایی از وسایل ارتباط جمعی درباره محیط زیست با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد که تحقیق حاجیلو و همکارانش مؤید نتیجه مذکور می‌باشد. وسکویی اشکوری و لاهیجانیان در پژوهشی تحت عنوان بررسی نقش آموزش زیست محیطی در مدیریت زیست محیطی زنان روستایی نیز این مطلب را

تأیید کردند(۱۱و۱۲). بین میزان توانایی برقراری ارتباط تسهیلگران روستایی با جامعه و زنان روستایی با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد، تحقیق حاجیلو و همکارانش این نتیجه را تأیید می نماید در حالی که بوذرجمهوری و نایب زاده خلاف این نتیجه را در تحقیق خود تحت عنوان ارزشیابی طرح تسهیلگران زن روستایی در ایجاد ارتباط دو سویه و افزایش مشارکت زنان روستایی در عرصه های مختلف توسعه روستایی به دست آوردند(۱۱و۱۳). بین میزان شرکت در دوره های آموزشی- ترویجی با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد در عین حال پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تسهیلگران زن در ایجاد گروههای مستقل زنان روستایی که توسط حاجیلو و همکارانش انجام شده و همچنین بررسیهای به عمل آمده از شریف زاده و شریفی، غفاری وسکویی اشکوری و لاهیجانیان، نتیجه مذکور را تأیید می نمایند(۱۲،۱۱،۷و ۱۴). بین میزان شرکت در دوره های زیست محیطی با نقش تسهیلگران روستایی درآموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد، در حالی که پژوهشهای وسکویی اشکوری و حایری پور نتیجه مذکور نیز را تأیید می‌نمایند(۱۲ و ۱۵). بین میزان رضایت تسهیلگران روستایی از روشهای مورد استفاده در دوره های آموزشی- ترویجی با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد مقاله عبدالملکی و چیذری مؤید نتیجه فوق می باشد(۱۶). بین میزان رضایت تسهیلگران روستایی از محتوای دوره های آموزشی- ترویجی با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۵ درصد وجود داردکه عسگریان دهکردی و خسروی پور در تحلیل نقش تسهیلگران در افزایش مشارکت زنان روستایی به منظور پیشرفت در توسعه پایدار کشاورزی نتیجه مشابهی به دست آورند(۳). این در حالی است که نتایج همبستگی حاکی از آن است که بین نگرش تسهیلگرانه با نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد که لهسایی زاده در بررسی که بر روی عوامل اقتصادی- اجتماعی بر نقش عملکرد زنان بر حفظ محیط زیست انجام داد این نتیجه را تأیید می نماید(۸). میزان شرکت در دوره های آموزشی- ترویجی، میزان رضایت تسهیلگران روستایی از روشهای مورد استفاده در دوره های آموزشی- ترویجی، نگرش تسهیلگرانه، سن و میزان رضایت تسهیلگران روستایی از محتوای دوره های آموزشی- ترویجی توانایی تبیین ۳۶درصد (R_2=۰/۳۶۵) از تغییرات متغیر ملاک (نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست) را دارا بودندکه با استفاده از نتایج، معادله رگرسیونی زیر براساس بتا برای کل جامعه نمونه مدل زیر ارایه شد:

$$Y = 0.352\ X_1+0.281\ X_2+0.262\ X_3 -0.213\ X_4+0.214\ X_5$$

در نهایت بین نقش تسهیلگران روستایی متأهل و مجرد در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست تفاوت معنی داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد که عزیز و همکارانش در تحقیق خود نتیجه مشابهی به دست آوردند(۹).

پیشنهادها

- میزان رضایت از بحثهای گروهی به عنوان اولویت آخر متغیر میزان رضایت تسهیلگران روستایی از روشهای مورد استفاده در دوره‌های آموزشی- ترویجی می‌باشد، لذا توصیه می‌شود دوره‌های آموزشی به صورت فراگیر محور برگزار شود و سعی شود که شرکت‌کنندگان به صورت خودجوش در مباحث

مطرح شده گفتگو نمایند و نظرات و عقاید خود را بیان کنند.

- از آن جایی که میزان ارتباط با شوراهای اسلامی روستا اولویت آخر متغیر توانایی زنان تسهیلگر در برقراری ارتباط می باشد لذا پیشنهاد می‌شود تسهیلگران روستایی با سازمانهای دولتی بیشترآشنا شوند، زیرا شناخت صحیح سازمانها توسط زنان و تعامل بین گروههای زنان تسهیلگر و این سازمانها برای ارزیابی و شناخت نیازهای واقعی و برنامه ریزی براساس آن لازم و ضروری است.
- از آن جایی که متغیر میزان رضایت تسهیلگران روستایی از محتوای دوره‌های آموزشی- ترویجی در معادله رگرسیون وارد شده است لذا پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی به گونه‌ای طراحی و به مرحله اجرا درآورده شوند که اهداف آن برای مخاطبان از ابتدا واضح و روشن باشد و بدانند که در پایان دوره چه چیزی کسب خواهند کرد، از سویی دیگر باید مباحث طوری تدریس شود که شرکت‌کنندگان بتوانند مباحث فراگرفته شده را در زندگی واقعی به کارگیرند در این صورت نتایج دوره برای آنها رضایت بخش خواهد بود.
- با توجه به اینکه رضایت تسهیلگران روستایی از روشهای مورد استفاده در دوره های آموزشی- ترویجی در معادله رگرسیون وارد شده است لذا توصیه می شود تدابیری اتخاذ شود که مطالب در دوره‌های آموزشی با روشهای جدید ترویجی و با استفاده از فن آوریهای نوین به تسهیلگران زن روستایی عرضه گردد. این امر باعث افزایش انتقال یادگیری، مشارکت بیشتر در دوره ها و ... می شود.
- با توجه به تأثیر میزان شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی در نقش تسهیلگران روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست پیشنهاد می شود این دوره ها به صورت گسترده تر و با کیفیت بالاتر برگزار گردد.

منابع

۱. زرافشانی، ک، ۱۳۸۸« تبیین جایگاه مشارکت زنان روستایی در برنامه های آموزشی- ترویجی براساس نردبان مشارکت شری آرنستین» پژوهش زنان، دوره ۷، شماره ۳، ص: ۱۲۸- ۱۰۷.

۲. مدنی، ف و مدنی، ل، ۱۳۹۰«بررسی نقش مؤثر زنان روستایی در مدیریت منابع آب (مطالعه موردی دشت اردبیل)». همایش بین المللی دانش سنتی مدیریت منابع آب، دانشگاه یزد.

۳. عسگریان دهکردی، ف و خسروی پور، ب،۱۳۸۹ «تحلیل نقش تسهیلگران در افزایش مشارکت زنان روستایی به منظور پیشرفت در توسعه پایدار کشاورزی» اولین همایش ملی کشاورزی پایدار و تولید محصول سالم.

4. Sharma, R. &kaushik, B. 2011.Role of women in environmental conservation. EXCEL International Journal of Multidisciplinary Management Studies, l.1 (2): 162-167.

۵. ریحانیان، الف، ۱۳۸۴«مدیریت نقش زنان در توسعه پایدار» پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۶. فال سلیمان، م. علوی، ک. و صادقی، ح. ۱۳۹۱ «بررسی جایگاه زنان در جریان پروژه بین المللی ترسیب کربن با تأکید بر توسعه پایدار (نمونه مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان سربیشه)» اولین همایش ملی بیابان، تهران: پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران.

۷. شریف زاده، الف. و شریفی، م. ۱۳۸۸« بررسی عوامل مؤثر بر نگرش تسهیل گرانه کارگزاران ترویج

کشاورزی» مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، جلد شانزدهم، ویژه نامه ۱- الف.

۸. لهسایی زاده، ع. محمدی نیا، ط. ۱۳۸۷« عوامل اقتصادی- اجتماعی نقش عملکرد زنان بر حفظ محیط زیست در شهر لپویی استان فارس» جامعه شناسی و علوم اجتماعی، شماره ۱۲. ص: ۵۶- ۲۹.

9. Azeez, F. A., Akankuku, A. I., Awe, F., Jaiyesimi, A. M. &Obafunso, O. E. 2012. Assessment of the roles of gender in environmental development in Ibadan. Continental Journal of Sustainable Development, 3 (2): 1 – 6.

10. Rad, S., Çelik Ates, H., Delioğlan, Ş., Polatöz, S. & Özçömlekçi, G. 2012. Participation of rural women in sustainable development – demographical and socio-economic determinants. Sustainable Development, 20: 71-84

۱۱. حاجیلو، ف. خانی، ف. تقوی، ن. و مقدم واحد، م. ۱۳۸۶«بررسی عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تسهیل گران زن در ایجاد گروههای مستقل زنان روستایی مطالعه موردی آذربایجان شرقی» روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۱. ص: ۴۲- ۲۴.

۱۲. وسکوئی اشکوری، ن. لاهیجانیان، الف. ۱۳۸۹«بررسی نقش آموزش زیست محیطی در مدیریت زیست محیطی زنان روستایی (مطالعه موردی: مناطق غرب استان مازندران» فصلنامه علوم و فنون منابع طبیعی، سال پنجم، شماره چهارم. ص: ۸۸- ۷۵.

۱۳. بوذرجمهوری، خ. نایب زاده، ف. ۱۳۸۸« ارزشیابی طرح تسهیلگران زن روستایی در ایجاد ارتباط دو سویه و افزایش مشارکت زنان روستایی در عرصه های مختلف توسعه روستایی» پژوهش زنان، دوره ۷، شماره ۳. ص: ۸۷- ۶۹.

۱۴. غفاری، س. ر. ۱۳۸۵« جایگاه و نقش زنان روستایی در توسعه پایدار مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری» پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیای انسانی- برنامه ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران.

۱۵. حایری پور، س. بهجتی، الف. ۱۳۹۰« بررسی پارامترهای افزاینده نقش مشارکت زنان درمدیریت مواد زائد جامد درشهر تنکابن با روشAHP». ششمین همایش ملی و اولین همایش بین المللی مدیریت پسماند. مشهد: دانشگاه فردوسی.

16. Abdolmaleky, M. &Chizari, M.2010. Strategies affecting the success of extension programs regarding sustainable natural resource management. Middle-East Journal of Scientific Research, 5 (4): 256-260.